

## HONAZ DAĞI MİLLİ PARKININ İŞLEV ZENGİNLİĞİ ve KULLANIM PLANLAMASI

Said DAĞDAŞ<sup>1</sup>, Mustafa KALLİMCİ<sup>2</sup>

<sup>1</sup>DPT/Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, 06100, said.dagdas@yahoo.com

<sup>2</sup>Denizli İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müd., mustafakallimci@yahoo.com

### ÖZET

Honaz Dağı Milli Parkı, birbirinden oldukça farklı işlevleri ile gelişimini sürdüren milli parklarımız arasındadır.

Milli Park özellikle zengin orman varlığının sunduğu ekolojik ve sosyal işlevleriyle öne çıkmaktadır. Ulaşım son derece kolaydır. Milli Park çok zengin kaynak değerleriyle topluma sunacağı işlevlere daima ihtiyaç duyacak olan yaklaşık 500.000 nüfusa sahip Denizli şehri ile bitişiktir. Ziyaretçilerin ilgi odağı konumunda olan zengin bitki örtüsü, alpin kuşağı, Ege ve Akdeniz Bölgelerini ayıran doğal sınır olma özelliği, endemik bitki türleri, nesli tehlike altında bulunan bitki ve hayvan türleri, Uludağ'ın sunduğu "orman zonları" sınıflamasını da bir ölçüde barındıran özelliği, çok zengin su kaynakları, yaylaları, kırsal turizme açık bakir yerleşimleri, çok zengin tarihi birikimi ve değerleri, yöreye özgü kültür zenginliği unsurları ile "ilgi odağı" olmaya artarak devam edecektir.

21/8/2006 tarihinde Turizm Merkezi ilan edilen "Salda Gölü"ne yakınlığı-komşuluğu yanında, hem Ankara-İstanbul, hem Antalya-Muğla ana ulaşım yollarının kavşağında bulunması, Milli Parkı ayrıca dikkate değer bir katma değer sunmaktadır.

Honaz (*Colossea*), Pamukkale (*Hierapolis*) ve Goncalı-Eskihisar (*Laodikeia*) vb. merkezleri ile semavi dinlerden hristiyanlık açısından taşıdığı önem sebebiyle de, dinler tarihi ve yurt dışı dini turizm açısından önem taşımaktadır.

Yakın çevresindeki çok zengin mermer yatakları, mağaralar ve Pamukkale'ye hakim konumu ile; doğal yapısını bozmadan işlenmeye, koruma-kullanma dengesi içinde işletilmeye aday konumdadır.

Özellikle 25 Temmuz 2009 tarihinde kurulan Denizli merkezli Güney Ege Kalkınma Ajansının destekleyeceği öncelikli projelerden; kırsal kalkınmayı hızlandırma, doğal kaynak değerlerimizin toplumun kullanımına ve ekonominin çeşitlendirilmesi vb. projelere ağırlık verilmesi başta gelen beklentiler arasındadır. Bu kapsamda, Honaz Dağı Milli Parkının ulusal ve uluslararası ölçekte tanınırlığını artıracak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Honaz Dağı, kullanım planlaması, milli park, turizm çeşitliliği.

## RICHNESS of FUNCTIONS and UTILIZATION PLANNING of HONAZ DAĞI NATIONAL PARK

### ABSTRACT

IUCN's Protected Areas Management Categories, which classify protected areas according to their management objectives, are accepted as the benchmark for defining, recording and classifying protected areas. They are recognized both by international bodies and many national governments. As a result, these categories are increasingly being incorporated into governments' legislations in recent terms.

Among 41 national parks of the country as of 2010 spring season the Honaz Dağı National Park, which proclaimed and included Turkish National Parks series in April 1995, located in between Aegean and Mediterranean Region of Türkiye as a natural border. Its total area is 9616 ha.

The expected aims of this study are to evaluate source values of Honaz Dağı National Park, to raise the problems' of the Park to be faced in the near future, and give guidance how to use its sources on behalf of the community without losing its values.

With its natural forest ecosystems, newly discovered endemic species, historical and cultural characteristics, high aesthetics and landscape values the Park has been under the anthropogenic pressure such as increasing number of recreational and touristic facilities and utility types.

According to the floristic studies conducted in Honaz Mountain National Park, 964 plant species are found and 12.65 % of the total found to be endemic as of 2002.

Key words: Honaz Mountain, utilization planning, national park, tourism diversity.

## 1. GİRİŞ

1948'de kurulan ve küresel ölçekte ilk doğa ve doğal kaynakları koruma örgütü olan, halen 80 ülkenin üyesi olduğu Dünya Koruma Birliği (*The International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources*) (IUCN) altı ayrı komisyondan oluşmaktadır. IUCN, doğayı ve doğal kaynakları korumak amacıyla; karar vericilerin hizmetine sunduğu belgelerle, eğitim ve araştırma faaliyetleriyle, oluşturulan politika ve koruma yöntemleriyle tüm dünyada bilinç düzeyini yükseltmeyi ve doğal kaynakların devamlılığını ve insanoğlunun yoğun baskılarını dengeleme çabalarını sürdürmektedir. Bu komisyonlar sırasıyla; 1- Education and Communication, 2- Environmental, Economic and Social Policy, 3- Environmental Law, 4- Ecosystem Management, 5- Species Survival ve 6- World Commission on Protected Areas (WCPA) (Anonim, 2006 a).

Yaygın kabule göre, Milli Park kavramının ilk kez hayata geçirildiği ülke A.B.D'dir. Yellowstone Milli Parkı'nın 1872 yılında ilan edilmesi ile başlayan doğa koruma çalışmaları, dünyanın her kıtasında günümüze dek ivme kazanarak hem hızlanmış, hem de çeşitlenmiştir.

Avrupa kıtasında ise ilk kez, dokuz milli park 1909 yılında aynı anda İsveç'te ilan edilmiştir (Anonim, 2010e). Cumhuriyet sonrası Türkiye'sinde, Millî Park yaklaşımı ve "Millî Park" kavramını ilk defa dikkatlere sunan ve okuyucu ile paylaşan Prof. Dr. Selahattin İNAL'dır (İnal, 1949). Ardından Türkiye'nin ilk milli parkı, Yozgat Çamlığı Millî Parkı adıyla 1958 yılında ilan edilmiştir. Yozgat Çamlığı Millî Parkı ile, ormancılık ve doğa koruma yaklaşımlarına temel teşkil edecek ilk Milli Park uygulaması hayata geçirilmiştir (Dağdaş ve ark., 2006).

Korunan alanlar; biyolojik çeşitlilik açısından zengin ve önemli ekosistemleri, habitatları, tehlikeye maruz, hatta kaybolmaya yüz tutmuş, nadir, endemik, kalıntı (relikt) vb. türleri bünyesinde (Dikyar ve Kırış, 2005, s. 569) barındırır.

Ülkemizde "korunan alan" tanımlaması ve ilanı, yürürlükteki mevzuat ve milletlerarası sözleşmeler dikkate alınarak yapılmaktadır. İlan edilen korunan alanların aynı zamanda, Dünya Koruma Birliğinin koruma statülerine uygun hale getirilmesine çalışılmaktadır (Dağdaş ve ark., 2006).

Bu makalede; Honaz Dağı Milli Parkı'nın daha kapsamlı tanıtılması yanında, sahip olduğu kaynak değerlerin koruma-kullanma dengesi de gözetilerek yöresine ve ülkemize daha yararlı biçimde işletilmesi yönünde öne çıkan yaklaşımlar tartışmaya açılmıştır.

## 2. MATERYAL VE YÖNTEM

### 2.1. Çalışma Alanı

Çalışmaya konu edilen Honaz Dağı Milli Parkı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü - Denizli Çevre ve Orman İl Müdürlüğü'nün sorumluluk alanı içindedir.

Milli Parkın denizden en yüksek zirvesi, Honaz Dağı'ndaki en yüksek zirvedir ve 2528 m rakımlıdır. Honaz Dağı bu yönüyle Ege Bölgesinin en yüksek rakıma sahip dağdır.

Çalışmada; Honaz Dağı vejetasyonunu inceleyen bazı bilimsel çalışmaların yanı sıra milli parkı tanıtan bazı belgelerden ve ilgili yörenin Orman Amenajman Planlarından yararlanılmıştır.

## 2.2. Türkiye Milli Parkları (2010 yılı itibarıyla)

Bazı yıllara göre Türkiye'de Millî Park sayısının dağılımı aşağıda verilmiştir.

1988 yılı itibarıyla 21 (Anonim, 1989, s. 98, 99),

2002 yılı itibarıyla 33 (Akesen, 2002, s. 34),

2005 yılı başında 36'ya (808 172 ha) (Dikyar ve Kırış, 2005, s. 576),

2006 yılının ilk yarısı itibarıyla 37'ye, toplam alanları ise 829 190 ha'a (ülke yüzölçümünün yaklaşık % 1,057'si) (Dağdaş ve ark., 2006) ve

2010 yılının ilk yarısı itibarıyla 41'e ve toplam alanları da 885 098<sup>1</sup> ha'a ulaşmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: İlan edildikleri yıllar (1958-2010), alanları, bulundukları il/iller itibarıyla Türkiye Millî Parkları (Dağdaş ve ark., 2006; Anonim, 2010b).

| Sıra Nu:                     | Millî Parkın İsmi                           | İlan Yılı  | İli/İlleri            | Toplam Alanı (ha)    |
|------------------------------|---------------------------------------------|------------|-----------------------|----------------------|
| 1                            | Yozgat Çamlığı Millî Parkı                  | 05.02.1958 | Yozgat                | 264,0                |
| 2                            | Karatepe-Aslantaş Millî Parkı               | 29.05.1958 | Adana                 | 7 715,0              |
| 3                            | Soğuksu Millî Parkı                         | 19.02.1959 | Ankara                | 1195,0               |
| 4                            | Kuş Cenneti Millî Parkı                     | 27.07.1959 | Balıkesir             | 24047,0 <sup>2</sup> |
| 5                            | Uludağ Millî Parkı                          | 20.09.1961 | Bursa                 | 12677,0 <sup>3</sup> |
| 6                            | Yedigöller Millî Parkı                      | 29.04.1965 | Bolu                  | 2019,0               |
| 7                            | Spil Dağı Millî Parkı                       | 22.04.1968 | Manisa                | 5505,0               |
| 8                            | Kızıldağ Millî Parkı                        | 09.05.1969 | Isparta               | 59400,0              |
| 9                            | Güllük Dağı ( <i>Termesos</i> ) Millî Parkı | 03.11.1970 | Antalya               | 6702,0               |
| 10                           | Kovada Gölü Millî Parkı                     | 03.11.1970 | Isparta               | 6534,0               |
| 11                           | Munzur Vadisi Millî Parkı                   | 21.12.1971 | Tunceli               | 42000,0              |
| 12                           | Beydağları Sahil Millî Parkı                | 16.03.1972 | Antalya               | 30969,0 <sup>4</sup> |
| 13                           | Gelibolu Yarımadası Millî Parkı             | 22.11.1973 | Çanakkale             | 33000,0              |
| 14                           | Köprülü Kanyon Millî Parkı                  | 12.12.1973 | Antalya               | 36614,0              |
| 15                           | İlgaz Dağı Millî Parkı                      | 02.06.1976 | Kastamonu             | 1088,0               |
| 16                           | Başkomutan Tarihi Millî Parkı               | 08.11.1981 | Afyon, Kütahya        | 40742,0 <sup>5</sup> |
| 17                           | Göreme Millî Parkı                          | 25.11.1986 | Nevşehir              | 9572,0               |
| 18                           | Altındere Vadisi Millî Parkı                | 09.09.1987 | Trabzon               | 4800,0               |
| 19                           | Boğazköy-Alacahöyük Millî Parkı             | 21.09.1988 | Çorum                 | 2634,0               |
| 20                           | Nemrut Dağı Millî Parkı                     | 07.12.1988 | Adıyaman              | 13850,0              |
| 21                           | Beyşehir Gölü Millî Parkı                   | 20/02/1993 | Konya, Isparta        | 88750,0              |
| 22                           | Kazdağı Millî Parkı                         | 17/04/1993 | Balıkesir             | 21300,0              |
| 23                           | Dilek Yarımadası-Menderes Deltası           | 31.03.1994 | Aydın                 | 27675,0              |
| 24                           | Kaçkar Dağları Millî Parkı                  | 31.08.1994 | Rize                  | 51550,0              |
| 25                           | Hatila Vadisi Millî Parkı                   | 31.08.1994 | Artvin                | 16988,0              |
| 26                           | Altınbeşik Mağarası Millî Parkı             | 31.08.1994 | Antalya               | 1156,0               |
| 27                           | Karagöl-Sahara Millî Parkı                  | 31.08.1994 | Artvin                | 3766,0               |
| 28                           | Honaz Dağı Millî Parkı                      | 21/04/1995 | Denizli               | 9616,0 <sup>6</sup>  |
| 29                           | Aladağlar Millî Parkı                       | 06/09/1995 | Niğde, Adana, Kayseri | 54524,0              |
| 30                           | Marmaris Millî Parkı                        | 07/03/1996 | Muğla                 | 33350,0              |
| 31                           | Saklıkent Millî Parkı                       | 06/06/1996 | Muğla, Antalya        | 12390,0              |
| 32                           | Truva Tarihi Millî Parkı                    | 07.11.1996 | Çanakkale             | 13350,0              |
| 33                           | Kastamonu-Bartın Küre Dağları MP            | 07.07.2000 | Kastamonu, Bartın     | 37172,0              |
| 34                           | Sarıkamış-Allahüekber Millî Parkı           | 19/10/2004 | Kars, Erzurum         | 22980,0              |
| 35                           | Ağrı Dağı Millî Parkı                       | 17/11/2004 | Iğdır, Ağrı           | 87380,0              |
| 36                           | Gala Gölü Millî Parkı                       | 05.03.2005 | Edirne                | 6090,0               |
| 37                           | Sultan Sazlığı Millî Parkı                  | 17.03.2006 | Kayseri               | 24529,0              |
| 38                           | İğneada Longoz Ormanları Millî Parkı        | 13/11/2007 | Kırklareli            | 3155,0               |
| 39                           | Tek Tek Dağları Milli Parkı                 | 21/06/2007 | Şanlıurfa             | 19335,0              |
| 40                           | Yumurtalık Lagünü Millî Parkı               | 06/08/2008 | Adana                 | 16430,0              |
| 41                           | Nene Hatun Tarihi Milli Parkı               | 06/06/2009 | Erzurum               |                      |
| Toplam Millî Park Alanı (ha) |                                             |            |                       | 885.098,0            |

<sup>1</sup>Toplam rakama, Erzurum Nene Hatun Milli Parkının alanı dahil değildir.

<sup>2</sup> Kuş Cenneti Milli Parkı'nın sınırları, 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2005/8955 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Manyas Gölü'nün tamamını içine alacak şekilde genişletilerek 64 ha'dan 24047 ha'a çıkarılmıştır (Anonim, 1995).

<sup>3</sup> Uludağ Milli Parkı sınırları, Bakanlar Kurulunun 2006/10035 sayılı kararı (Anonim, 2006 b) doğrultusunda değiştirilmiştir. Hemen ardından yine, Uludağ Milli Parkının sınırları Bakanlar Kurulunun 2006/10189 sayılı kararı (Anonim, 2006 c) doğrultusunda yeniden değiştirilmiştir. Toplam alanı 55 ha azalan Milli Parkın yeni alanı 12 677 ha'dır.

<sup>4</sup> "Beydağları Sahil Milli Parkının" sınırları, 25/7/2005 tarihinde Bakanlar Kurulunun 2005/9228 sayılı kararı (Anonim, 2005a) doğrultusunda değiştirilmiş olup toplam alanı 3456 ha azalmış ve yeni alanı 30 969 ha'a inmiştir.

<sup>5</sup> 12.07.2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan, 31/5/2000 tarih ve 2000/820 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırları genişletilmiştir.

<sup>6</sup> Honaz Milli Parkı'nın sınırları, 29.04.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 98/10945 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile genişletilerek 9219 ha'dan 9616 ha'a çıkarılmıştır (Anonim, 2010a).

### 3. HONAZ DAĞI MİLLÎ PARKININ TANITIMI

#### 3.1. Milli Parkı Genel Tanıtımı

Honaz Dağı Milli Parkı; 21 Nisan 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 95/6717 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilmiştir. İlan edildiği tarihteki toplam alanı 9219 ha'dır. Milli Parkı'nın sınırları, 29.04.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 98/10945 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile genişletilmiş ve alanı 9616 ha'a çıkartılmıştır.

Dağların uzanış doğrultuları; farklı iklim tiplerinin ve buna bağlı olarak çok kısa aralıklarla farklı yetiştirme ortamlarının ortaya çıkmasının başlıca sebebidir (Atalay, 2002). Yağış getiren cephelere dik uzanan ve/veya cephelere açık olan dağların/sıradağların yamaçları, birer mıknaş gibi yağışları çekerek yörede/bölgede nemli ortamların oluşmasını sağlarken, arka cepheler ve gerideki iç kesimlerde azalan yağışla birlikte yarı kurak iklim tipleri ve bununla uyumlu yetiştirme ortamları hakim konuma geçmektedir. Honaz Dağı (Milli Parkı), güneyinde ve kuzeyindeki farklı iklim tipleri ile bu ayrıma güzel bir örnek oluşturmaktadır.

Milli Parkın en yüksek zirvesi olan Honaz Dağı; dağcılık sporları açısından da önem taşıyan Bozdağ (2419 m), Akdağ (Kıraç Tepesi) (2446 m), Akbaba Tepesi (2298 m), Akdağ (Karababa Tepesi) (2300 m) (Gönençgil ve Güngör, 2002), Karcı Dağı (2308 m), Babadağ (2308 m) gibi Ege Bölgesinin belli başlı yükseltileri arasında yer almaktadır. Bölgenin en yüksek dağı olup denizden yüksekliği 2528 m'dir. Düşey yönde gelişen tektonik hareketler ve faylanmalar sonucunda oldukça diktir ve meyillidir (Anonim, 1995). Dağın tam zirvesinde askeri radar istasyonu bulunmaktadır. Radara ulaşım yolu asfalt kaplamadır ve her mevsim açıktır.



Şekil 1: Batısındaki Cankurtaran Mevkiinden, Honaz Dağı Millî Parkı ve Zirvesinin Yaz Görünüşü.

Milli Park, Denizli şehir merkezinin güney doğusunda doğu-batı istikametinde uzanır. Milli Parkın bitiminden sonra batı yönünde uzanan sıradağlar Karcı Dağı ve Babadağ olup vadi boyunca uzanan bu dağ silsilesi daha batıda Aydın Dağlarına birleşir.

Güney ve doğu sınırları tepeler hattına dayandırılan Milli Park (Anonim, 1995), kuzeyinde Honaz ilçesi ile ilçenin Karateke ve Menteş köyleri, batısında Denizli Belediyesine bağlanan Cankurtaran beldesi ile sınır oluşturur (Resim 1 ve 2). Denizli-Muğla-Antalya karayolunun da yer aldığı buradaki Gökpınar Deresi, batı yönünde doğal sınırdır. Bu yönüyle batı sınırı Denizli belediyesi şehir merkezidir. Kuzey ve güney yamaçları son derece diktir. Güneyi, Acıpayam Ovasına bakar. Batı ve güneybatı yönünde ise Kazıkbeli'ne doğru alçalarak Tavas Ovasına doğru uzanır.



Şekil 2: Kuzey Bakıdan, Honaz Dağı Millî Parkının ve Zirvelerin Genel Bahar Görünümü.

Ege Bölgesini Akdeniz Bölgesine bağlayan Kazıkbeli Geçidi (Boğazı), Honaz Dağı'nın ve Milli Parkın batı ve güneybatısı yönünde, Cankurtaran beldesinin Sarıova'ya bakan sırtları boyunca uzanır.

### 3.2. Honaz İlçesinin Kısa Tarihçesi ve Bazı Özellikleri

Milli Park sınırları içerisinde bulunan *Colossae* antik kenti, arkeolojik kaynak değeri olarak büyük önem taşır. *Colossae* antik kenti, Honaz Dağı'nın kuzeyinde, Aksu Çayının kenarına kurulmuştur. Antik Çağ'dan beri kullanılan "güney şark" yolu üzerindedir. Şehir hem Roma hem de Pers egemenliğinde parlak bir merkez olma özelliğini korumuştur. İ. S. 1. yüzyıl başlarında *Laodikeia* ile birlikte yüncülük ve dokumacılıkta çok gelişmiştir. İ. S. 1.yüzyılda Neron döneminde meydana gelen depremde harap olmuştur. İ. Ö. 2. yüzyıldan itibaren, *Hierapolis* ve *Laodikeia*'nın kurulması ile önemini yitirmiştir. *Colossae* antik kenti, İ. S. 692-787 yılları arasında bugünkü Honaz ilçe merkezinin bulunduğu yerde *Chonae* adıyla kurulan kent nedeni ile tamamen terk edilmiştir. Kaynaklarda, *Chonae* kentinde St. Michael kilisesinin bulunduğu belirtilmektedir. Günümüzde ise kiliseye dair hiçbir kalıntı yoktur (Anonim, 2010a; Anonim, 2010c).

Düzlükteki antik *Colossae* şehri yerine bugünkü yerleşim yerine kurulan *Chonae* adlı yerleşim yeri, uzun süre Bizans İmparatorluğu sınırları içinde kaldıktan sonra Anadolu ve Rumeli'yi bizlere yurt yapan ecdadımızın akıncılarıyla ilk kez, Malazgirt Savaşından bir sene önce karşı karşıya gelmiştir. Sultan Alparslan'ın akıncı komutanlarından Afşin Bey, maiyetindeki Türk birlikleri ile 1070 yılında Honaz (*Colossea*)'ı alarak Denizli'ye kadar

gelmişlerdir. Akıncı kuvvetleri, Denizli yakınlarındaki Laodikya ve Khonai (Honaz)'ı ele geçirip yağmalamış ve geri çekilmişlerdir (Umar, B., 1998, s. 80'e atfen Dağdaş ve Dağdaş, 2001). Honaz ilçesinin Türkçeleşen isminin kaynağı, *Chonae*'dir.

Sonraki yıllar, Türklerin adım adım Anadolu'ya yerleştikleri dönemlerdir. Honaz, özellikle Haçlı Seferleri sırasında birkaç kez Türkler ve Bizanslılar arasında el değiştirmiş ise de, 1207 yılında kesin olarak fethedilmiştir. Honaz'ın Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine geçişi de, 1391'de Yıldırım Bayezid Han'la başlamıştır. 1403'de Timur'un Denizli'yi de almasıyla Osmanlı Devleti'nin elinden çıkmış, ancak 1429 yılında tekrar Osmanlıların hakimiyeti altına girmiştir. Honaz'ın kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine kesin geçişi döneminde Osmanlı Sultanı II. Murat Han, 1479'da Honaz'da bir cami yaptırmış olup cami halen halen harabe konumdadır. Ancak, tapusu belediye tarafından alınmış olup tescil işlemleri devam etmektedir. Halk arasında Murat Camii olarak bilinen bu tarihi eserin, yeniden ibadete açılması için çalışmalar devam etmektedir. Honaz, 19.06.1987 tarih ve 3392 sayılı kanunla idari yapısı, nahiye merkezinden ilçe merkezine dönüştürülmüştür (*Belediye Başkanı Sayın Turgut DEVECIOĞLU ile yapılan görüşme notlarından, 12 Mart 2010*).

Honaz kasabasının yamaçlarındaki tepe üzerinde de, Osmanlı Dönemine ait bir kale kalıntısı bulunmaktadır (Anonim, 2010a; Anonim, 2010c).

Honaz ilçesi, son derece elverişli iklimi ve bereketli toprakları ile aynı zamanda, kiraz ve domates yetiştiriciliği başta olmak üzere her türlü meyve ve sebze tarımının yaygın olduğu, bu özellikleriyle ün kazanmış bir yöremizdir. Sözelimi Honaz'da Geleneksel Kiraz Festivali düzenlenmektedir (Anonim, 2010h). Kiraz yetiştiriciliğinde, İzmir ve Amasya gibi Türkiye'de meşhur olan merkezlerin başında gelmektedir.

### 3.3. Milli Parkın Kaynak Değerleri

Honaz Dağının Milli Park olarak ilan edilmesinde öne çıkan önemli kaynak değerleri şunlardır:

- Coğrafi konumu:
- Doğal kaynak değerlerinin zenginliği,
- Tarihi, arkeolojik ve kültürel değerler yönünden zenginliği,
- Honaz Dağı'nın jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri,
- Doğal ve tarihi değerleri gözlemlemeye ve seyretmeye son derece elverişli, geniş ufuklu olağanüstü konumu, manzara güzelliği,
- Çok yaşlı karaçam ormanları, yaban keçilerinin doğal yaşama ortamı olması,..

Yapılan envanter çalışmalarında, Milli Park içinde 100 civarında yaban keçisinin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Honaz Dağı'nda incelenen 12 endemik tür içerisinde;

a) *Crocus baytopiorum* Mathew (Iridaceae) (Denizli, Honaz Dağı, Arpacık Yaylası, kireçtaşlı çakıllı alanlar, 1350 m, 11.03.2000, E. Medit element, GSE 1508) ile

b) *Muscari muscarimi* Medikus (Liliaceae) (Denizli, Honaz Dağı, çakıllı ve step eğimli yamaçlar, 1920 m, 20.05.2000, E. Medit element, GSE 1519) türlerinin, IUCN'nin tehlike kategorilerinden VU (Vulnerable- Zarar Görebilir) sınıflaması içinde yer aldığı belirtilmektedir. Nadir türler yönünden zengin bir coğrafyaya sahip olan Denizli ilinde, şraçBu nedenle (Semiz ve Çelik, 2002).

Endemik ve nadir türlerin yaşama ortamları genellikle dağların yüksek kesimleri olduğu vurgulanarak, yüksek kesimlerde aşırı otlatmanın engellenmesi için düzenleme yapılması, bu amaçla yoğun yayılış alanlarının koruma altına alınması (Semiz ve Çelik,

2002) önerilmektedir. Aynı zamanda yüksek rakımlarda-yaylalarda münavebeli otlatmaya geçilmesi ve sadece koyun sürülerinin otlatılmasına izin verilmesi uygun olacaktır.

Honaz Dağı Milli Parkını inceleyen bazı yayınlar aşağıdadır:

Baytop, A. ve Tuzlacı, E.(1976), Honaz Dağı Bitkileri-I, İst. Ecz. Fak. Mec. 12, 30-74.

Tuzlacı, E. (1977), Honaz Dağı Bitkileri-II, İst. Ecz. Fak. Mec. 13, 47-61.

Katılmış ve ark., 2002: Honaz Dağı Milli Parkı (Denizli)'nin Herpetofaunası.

Ekiz ve Urhan, 2002: Honaz Dağı Milli Parkı (Denizli)'nin Toprak Akarları (*Acarî: Gamasida*).

Semiz ve Çelik, 2002: Denizli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Endemik Bitkiler.

Çelik ve ark., 2002: Honaz Dağı'nın Genel Vegetasyonu.

Milli Parkın doğal bitki örtüsü içinde ağırlıklı olarak asli ağaç türlerimizden Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) ve Karaçam'dan (*Pinus nigra* Arnold ssp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe) oluşan orman ekosistemi, Milli Parkı da içine alarak doğudan-batıya kesintisiz biçimde devam etmektedir. Ayrıca Ardiç (*Juniperus ssp.*) ve meşe meşe (*Quercus ssp.*) türleri orman ekosistemindeki önemli ağaç türleridir. Batı yamaçlarında, dere boyunca ceviz meşceresi de bulunmaktadır.

Milli parkta sıkça gözlemlenen yaban hayvanları arasında; dağ keçisi (*Capra aegagrus*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), tavşan (*Lepus europaeus*), tilki (*Vulpes vulpes*), sansar türleri (*Martes ssp.*) ve porsuk (*Meles meles*) yer almaktadır.

Honaz Dağı'nın; bitki coğrafyası bakımından Akdeniz Floristik Bölgesi ile İran-Turan Floristik Bölgelerinin geçiş noktasında bulunmasından dolayı, çalışma alanında İran-Turan bölgelerine ait bitki elementlerinin hakimiyeti sözkonusudur.

Özellikle alt floraya ait zengin endemik türler bulunmaktadır. Ayrıca Honaz Dağı'nın zirvelerinde hakim olan alpin iklim kuşağında, alpin floraya ait çeşitli türler bulunmaktadır. Orman örtüsü içinde yer alan çok yaşlı Karaçam meşcereleri de ormancılık bilimi bakımından çok önem taşır. Milli Park, dört mevsim ayrı birer manzara zenginliğine sahiptir. Bilhassa sonbaharda, iğne yapraklı tür ağaçlarının yeşilin farklı tonlardaki iğne yapraklarıyla, yapraklı ağaçların sarı, kahverengi ve kırmızıya çalan tonlardaki yaprakları, ahenk içinde ayrı bir güzelliğe bürünür.

Honaz Dağının kendine özgü mahalli iklimi ve bitki türü zenginliği vardır. Orman örtüsü kuzey batıda daha yoğundur. Güney batıda ise yer yer açık ve kayalık alanlar dikkat çekicidir. Mercanköşkünün bir türü olan *Origanum hypericifolium* ve Çan çiçeğinin bir türü olan *Campanula michauxioides* adlı bitkiler, dünyada sadece Honaz Dağı ile Babadağ'da doğal olarak yetişmektedir.

Ege Bölgesi'nin en yüksek rakımlı dağı olan ve Milli Park alanında maki, orman ve alpin kuşak olmak üzere üç ayrı vejetasyon tipinin bulunduğu Honaz Dağı'na, ilk defa 1842 yılında İsviçreli ünlü botanikçi Edmond BOISSIER çıkmış ve birçok yeni bitki türüne ait tip örnekleri toplamış ve isimlendirmelerini yapmıştır. Günümüzde yapılan çalışmalar sonucunda toplam 964 bitki türü tesbit edilmiştir. Bitki türlerinin % 12.65'i (122 adedi) Türkiye için endemiktir. Bu türler arasında yer alan Ballıbaba (*Lamium microphyllum*), Siğirkuyruğu (*Verbascum chrysorrhacos*), *Astragalus cadmicus*, *Pedicularis cadmea*, *Galium aretoides*, *Arenaria macrocephala* ve Safran (*Crocus baytopiorum*) gibi türlerin ilk tip örneklerinin kaydedildiği coğrafya da Honaz Dağı'dır (Çelik ve ark., 2002). Çalışmalar arttıkça tesbit edilen tür sayısı da artacaktır.

Milli Parkın günübirlik kullanım alanı sadece Cankurtaran Mevkiinde bulunmaktadır. Bu alanda altyapı çalışmaları sonuçlandırılmıştır. Yeterli sayıda piknik ünitesi, üç adet 3+3

WC, giriş kulübesi, satış büfesi, iki adet çocuk oyun grubu, bekçi evi, seyir terası ve iki adet bungalov bulunmaktadır. Milli Parkın kaynak değerlerinin tanıtıldığı ZİYARETÇİ MERKEZİ, Honaz ilçe merkezinde inşa edilmiş olup (Resim 3) ziyaretçilere açıktır (Anonim, 2010a).



Şekil 3: Ziyaretçi Merkezinden Bir Görünüm.

Honaz Dağı Milli Parkı, yüzey şekilleri ve iklimi sayesinde kayak sporu için de elverişli sayılabilir. Ancak kayak sporu için gerekli olan uzunlukta kayak alanı ve yeterli kalınlıkta kar örtüsü bulunduğu söylenemez. Çünkü yüksek rakımlı tepeler ve yamaçlar oldukça meyillidir ve yeterli uzunlukta değildir.

Delta kanat, yamaç paraşütü sporları ve doğa yürüyüşleri de milli parkta yapılabilecek etkinlikler arasında sayılabilir. Bu dikkate değer nitelikleri sayesinde I. Dünya Hava Oyunları, alanın milli park edilişinden iki yıl sonra, 1997 yılında Honaz Dağı'nda gerçekleştirilmiştir (Anonim 2010d).

Turistik konumundan dolayı Denizli ve yakın çevresinde bazı tepelerde, yamaç paraşütü uçuş noktaları belirlenmiştir. Sözelimi Pamukkale'de travertenleri seyretmek için seçilen iki ayrı tepede uçuş yapılmaktadır:

- 1- Eğitim Tepesi (70 m yükseklikte) ile
- 2- Dinamit Deposu adlı tepe: 300 m,
- 3- Denizli-Çökelez: 600 m (Pamukkale'ye uzaklığı 15 km) ve
- 4- Denizli-Honaz-Kaklık-Çimento Fabrikası: 300 m (45 km).

5- Denizli-Honaz Dağı Milli Parkı: Dünya yamaç paraşütü ve yelken kanat yarışmaları yapılan yer Denizli'ye 30 km mesafede olup, Honaz Dağı Milli Parkında ve 2000 m yüksekliktedir. Bu noktanın, yamaç paraşütü sporuyla uğraşan tecrübeli pilotlar için mükemmel bir konuma sahip olduğu belirtilmektedir (Anonim, 2010g).

### 3.4. Honaz Dağı Milli Parkının Koruma-Kullanma Dengesi Gözetilerek Gelişimi

Honaz Dağı Milli Parkı; sahip olduğu zengin biyolojik çeşitliliği, farklı orman ekosistemleri, yaban keçilerinin doğal yaşam alanlarından biri olması, coğrafi konumu, jeolojik yapısı, zengin peyzaj kaynak değerleri, yılın farklı dilimlerinde seyir keyfi sunan manzara çeşitliliği, vb... özellikleriyle ve aynı zamanda Denizli şehir merkezine bitişik olmasıyla ayrı bir önem ve değer kazanmıştır. Milli Park;

a) Alternatif turizm türlerinin zenginliği ve iç içeliği,  
Mağara turizmi, yayla turizmi, kış turizmi, sağlık turizmi, spor turizmi, tarihi-kültürel değerlerin yoğunluğu, doğa turizmi, avcılık...

b) Dünya ölçeğinde tanınan tarihi ve kültürel değerlere komşuluğu,

c) Salda Gölü Turizm Alanına yakınlığı, çok amaçlı turizm faaliyetlerine uygunluğu,

d) Sulak alanlara komşuluğu,

e) Çok yoğun bir nüfusa hizmet verme potansiyeli,

f) Askeri açıdan taşıdığı önemin milli parka farklı bir kaynak değer olarak katkısı...

g) Ana ulaşım güzergahları üzerinde bulunması,

h) Büyük Menderes nehrinin kaynaklarından birinin-birkaçının kaynağı olması,

ı) Zengin halk kültürü varlığı, vb. "Güçlü Yönleri" ile öne çıkmaktadır.

Denizli'de bulunan 11 antik kentin en çok tanınanları olan Honaz (*Colossae*), Pamukkale (*Hierapolis*) ve Eskihisar (*Laodikeia*), milli parkın kuşattığı mükemmel peyzajın birer elemanıdır. Dini turizm açısından da büyük önem taşıyan, milli parkın kuzeyindeki Büyük Menderes Ovası boyunca uzanan, çok yakınındaki antik şehirler aşağıda kısaca tanıtılmaktadır:

- *Hierapolis* (Pamukkale): Denizli'ye 22 km uzaklıktadır. Türkçe adı Pamukkale'dir. Yeraltından fışkıran sıcak su kaynaklarının oluşturduğu etkileyici travertenlerinin ve şelalelerinin yanı sıra, Roma ve Bizans dönemi arkeolojik kalıntılarıyla önemli bir yerleşimdir.

- *Laodikeia* (Eskihisar): Çürüksu (Lykos) Irmağı'nın 2 km güneyindeki yamaçlarda kurulmuştur. Denizli-Burdur karayolundan Pamukkale'ye ayrılan yoldan ulaşılır. Pamukkale'ye uzaklığı 10 km'dir.

- *Colossae*: Denizli'nin 25 km doğusunda ve Honaz ilçe merkezine giden yol üzerinde, ilçeye varmadan 2 km kuzeydedir (Anonim, 2010a; Anonim, 2010c).

- Kefe Yaylası Mesire Yeri: Milli Parka komşu olan, aynı ana güzergah üzerindeki Kefe Yaylası Mesire Yeri Denizli'ye 34 km, Honaz'a 12 km ve Yatağan Belediyesine 5 km mesafededir. Ağırlıklı olarak Karaçam meşcerelerinin bulunduğu yayla-mesire yeri, Yatağan Belediyesine ihale edilerek işletilmektedir (Anonim, 2010a).

Honaz Dağı Milli Parkının, yakın çevresiyle birlikte sahip olduğu kaynak değerlerinin; istismar etmeden, aşırı ve yasa dışı kullanıma kaçmadan, ekosistemlerinin devamlılığı ilkesini zedelemekten toplumun farklı ve sürekli değişen taleplerini karşılamak amacıyla değerlendirilmesi önemli bir stratejik yaklaşım olarak değerlendirilmelidir. Bu stratejik yaklaşım doğrultusunda hazırlanan taslak bir GZFT Analizi Tablosu aşağıdadır:

Tablo 2: Honaz Dağı Millî Parkının Değerlendirilmesine Yönelik GZFT Analizi (Taslak)

Table 1 : SWOT analysis for utilization of Honaz Dağı National Park (Draft)

| Güçlü Yönler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | Zayıf Yönler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Ekosistemlerin bütünlüğü, zengin tür çeşitliliği, endemik türlere sahiplik, vb...</li> <li>Ulaşımday kolaylık ve çeşitlilik (karayolu, demiryolu, Çardak Havalimanı),</li> <li>Sulak alanlara komşuluğu ve yakınlığı (Acıgöl, Beylerli Gölü, Salda Gölü, vb...) ,</li> <li>Tarihi ve turistik merkezlere ev sahipliği ve yakınlık ile kültürel faaliyet yoğunluğu</li> <li>Güçlü üniversite altyapısı,</li> <li>Milli parkın yakın çevresinde alternatif turizm türlerinin zenginliği ve iç içeliği</li> <li>Zirveye kadar her mevsim ulaşımaya açık asfalt yolun bulunması,</li> <li>Yayla, dağ-doğa turizmi, denetimli avcılık, spor ve eğitim turizmi faaliyetleri için taşıdığı potansiyel,</li> <li>Sağlık ve kongre turizmi dahil alternatif turizm çeşitliliğinden kaynaklanan faaliyetlerle iç içeliği,..</li> <li>Dağın zirvesinde askeri radar üssünün bulunması,</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Aşırı meyilli arazi yapısının da tetiklediği erozyon tehlikesi,</li> <li>Endemik türlerin yok olma tehlikesi,</li> <li>Çok yakınında bulunan ve hızla büyüyen şehir merkezi,</li> <li>Hızla gelişen mermer ve traverten sanayi kaynaklı kirlenme ve bozulma,</li> <li>Organize sanayi bölgelerine komşuluktan kaynaklanan kirlenme,</li> <li>Cankurtaran ve radar yolu güzergahında, yoğun kullanımdan kaynaklanabilecek kirlenme riski,</li> <li>Askeri radarın bulunması sebebiyle faaliyetlerde kısıtlanma,</li> </ul> |
| Fırsatlar                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Tehditler                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <ul style="list-style-type: none"> <li>Denizli merkezli kalkınma ajansının, 25 Temmuz 2009 tarihinde kurulması,</li> <li>Yayla, dağ-doğa turizmi, denetimli avcılık ve benzeri faaliyetlere uygunluğu,</li> <li>İnsan ruhunu rahatlatan peyzaj ve seyir zenginliği,</li> <li>Yetişmiş, eğitilmiş, dünya ile güçlü ilişkileri olan insan gücü,..</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>Ekosistemlerin orman yangınlarına aşırı hassasiyeti ve buna uygun konum (<i>ağaç türü, ana ulaşım güzergahları üzerinde bulunması, yoğun sosyal baskı, vb.</i>)</li> <li>Milli parkın ve sahip olduğu orman alanlarının amaç dışı kullanıma riski,</li> <li>Hızla gelişen mermer sanayi ile diğer sanayi kollarının ekosistemlerin bütünlüğünü bozma ve kirlilik artışı riski,</li> <li>Su kaynaklarını kirlenme faaliyetlerinin yaygınlaşma riski,..</li> </ul>                                                          |

Bir çalışmada, Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın "*kullanılabilir turizm potansiyelini*" belirlemek amacıyla, Kalem (2001) tarafından geliştirilen Ölçüt Karneleri Yöntemi (Erduran, 2006: 227) kullanılmıştır.

Herhangi bir Milli Parkın sahip olduğu doğal ve kültürel ölçütler, milli parkın gerek turistik potansiyelinde gerekse koruma değerinde aynı ağırlıkta pay sahibi değildir. Yukarıdaki ilgili çalışmada; her ölçütün ağırlık oranının nesnel bir biçimde tespit edilebilmesi için kullanıcılarla anket yönteminden yararlanılmıştır. Bu amaçla, milli parkı ziyaret eden - kullanan farklı meslek gruplarından kişilerle yapılan anket ile, ölçüt karnelerinde kullanılan ağırlık katsayılarının belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Ankette her bir ölçütün önem derecesi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve üç seçeneqli cevaplardan birinin tercih edilmesi istenmiştir: *a) önemsiz; b) önemli; c) çok önemli*. "Önemli" seçeneği (1) puan, "çok önemli" seçeneği (2) puan, "önemsiz" seçeneği ise (0) puanla değerlendirilmiştir. Anketlerden alınan cevaplara göre her bir ölçütün ağırlık katsayısı aşağıdaki formülle hesaplanmıştır:

$$a: [(n_0 \times 0) + (n_1 \times 1) + (n_2 \times 2)] / N$$

a: ağırlık katsayısı,

n: anketlerde ilgili seçenek için alınan cevap sayısı (n<sub>0</sub>:önemsiz, n<sub>1</sub>: önemli, n<sub>2</sub>: çok önemli)

0: "*önemsiz*"; 1: "*önemli*"; 2: "*çok önemli*" seçeneğinin puanını gösterir.

N: anketlerden alınan toplam cevap sayısını (n<sub>0</sub>+n<sub>1</sub>+n<sub>2</sub>) göstermektedir.

Bu yöntem ile, milli parkın sahip olduğu turizm ve rekreasyon potansiyelinin daha nesnel bir şekilde ortaya konulması amaçlanmıştır. Ölçüt karneleri yöntemi ile parkın doğal ve kültürel kaynakları hesaplanarak turizmin gelişiminde göz önünde bulundurulması gerekli ilkeler somut olarak belirlenebilmektedir. Yöntem, esas olarak birbirine karşıt iki eksen olan “*Kullanım ve Koruma Değerleri*”nin belirlenmesine bağlıdır. Her iki değer yüzde olarak ifade edilmekte ve aralarındaki (pozitif veya negatif) fark, doğal/kültürel değerlerin korunması açısından “*Kullanılabilir Turizm Kapasitesi*” ni oluşturmaktadır.

Her bir ölçüt için elde edilen “*kullanılabilir turistik potansiyel*” ve “*ağırlıklı kullanılabilir turistik potansiyel*” değerleri daha sonra grafik haline dönüştürülerek yorumlanması kolaylaştırılmıştır. Bu değerler toplanarak alanın “*toplam kullanılabilir turistik potansiyel değeri*”nin elde edileceği ve böylece istendiğinde başka alanlarla da karşılaştırma yapılabileceği (Erduran, 2006: 227-233) vurgulanmaktadır. Ölçüt Karneleri Yönteminin dayandırıldığı anket yönteminin sağlıklı işletilmesinde; anket sorularının, beklenen cevabı verecek yöntemlerden kaçınmak suretiyle tarafsızlık ilkesine sadık kalınarak hazırlanması, anket tekniğini başarıyla uygulayan kişi ya da kurumlarla gerçekleştirilmesi ve analiz edilmesi önem taşımaktadır.

#### 4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Milli Parkın devamlılığını zedelemeyen, koruma-kullanma dengesi gözetilerek işletilmesine yönelik bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Parkın öncelikle şehir merkezine yakınlığı bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Ticaret, sanayi, tarım, turizm, sağlık, eğitim, ulaşım ile son yıllarda doğal kaynaklara dayalı sanayi (mermer, traverten, vb.) sektörlerinin öne çıktığı Denizli il merkezi, dünya ölçeğinde öne çıkan Anadolu kaplanları arasındadır. Bu nedenle yurt içi ve yurt dışından çok sayıda girişimcinin uğrak yerlerinden birisidir. Özellikle son yıllarda “kongre turizmi” için seçilen önemli merkezlerdendir. Milli Park içerisinde de; önemli bir kongre turizm merkezi konumunda bulunan Pamukkale’ye ilave olarak tamamen doğal ortam koşullarında kongre turizmine yönelik turizm altyapısının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bilhassa Cankurtaran ve Kazıkbeli mevkieinde doğal ortamla uyumlu biçimde tesis edilecek mekanlar, yukarıdaki amaca-amaçlara yönelik olarak değerlendirilebilecek noktalardan birkaçıdır.

- Milli Park, spor kampları için geniş alternatifler sunmaktadır. Çeşitli sportif faaliyetler için hazırlık kampı olarak değerlendirilmeyi bekleyen potansiyel mevcuttur. Devre arası kampları için son derece elverişli iklimi ve imkanları yakın gelecekte milli parkın sunacağı imkanları daha da artıracaktır.

- Doğa, tarih ve kültür turizmi yanında eğitim turizmi için de önemli bir kavşak noktasıdır. Özellikle yeni nesillerin doğal ortamın insan hayatında vazgeçilmezliğini görerek anlama ve benimseme mekanları olarak milli parkın sunacağı eğitim imkanları ve işlevler son derece zengindir.

- Endemik türlerin daha yoğun bulunduğu Milli Parkın özellikle yüksek rakımlı kesimlerinde ve yayla niteliğindeki ziyaret noktalarında endemik ve nadir bitki türlerinin korunmasına özel önem verilmeli, uyarı levhalarında bu türlerin Türkçe ve Latince isimleri de birlikte verilmek suretiyle ziyaretçilerin bilinç düzeyi yükseltilmelidir.

- Manisa’nın Yuntdağı yöresinde 2008-2009 yılları arasında uygulanan “Dağlık Alanlardaki Yerleşimlerin Sosyal ve Ekonomik Durumlarının İyileştirilmesi ve Katılımcılığın Geliştirilmesi-Yuntdağı Modeli” (TCP/TR/3102) adlı projenin önerileri arasında; “Türkiye’de

Dağlık Alanların Yönetim Stratejileri” adlı bir strateji belgesinin hazırlanması ve bu belgenin resmi bir belge haline getirilmesi önerisi yer almaktadır. Bunun yanısıra; kaynakların planlı ve etkin kullanımı yaklaşımını yaygınlaştırmak için ilgili bakanlık ve/veya kuruluşun görev tanımında paralel bir düzenlemeye gidilmesi, kalkınma planlarında da, “Dağlık Alanlar Özel İhtisas Komisyonu” kurulması veya ilgili sektörde dağlık alanlarla ilgili bir bölümün açılması (Anonim 2010ı) istenmektedir. Özellikle dağlık alan ekosistemlerinde yer alan Honaz Dağı Milli Parkı benzeri milli parkların lehine, muhtemel bir düzenlemede yer verilmesi uygun olacaktır.

- Honaz Dağı Milli Parkı, henüz IUCN’in “World Database on Protected Areas (WDPA)” adlı veri tabanında işlenmemiştir(Anonim, 2010f). Bu nedenle ilgili veri tabanına işlenmesi tanınırlığını yükseltecektir.
- 1990’lı yıllardan kalma tanıtım bülteninin hem Türkçesinde hem de İngilizcesinde çok sayıda maddi hata ile güncellenmemiş bilgiler yer almaktadır. Bu nedenle tanıtım bülteni, hatalarından ayıklanıp yeni ve gerekli bilgilerle güncellenerek yeniden basılmalıdır.

## 5. KAYNAKLAR

- Akesen, A., 2002: Milli Park ve Eşdeğer Korunan Alanların Sürdürülebilir Yönetimi, Politika ve İlkeleri. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara, s. 31-37, 624 s.
- Anonim, 1995: Honaz Dağı Milli Parkı. T. C. Orman Bakanlığı-Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü.
- Anonim, 1989: The Turkish Forestry-in the 150<sup>th</sup> of its establishment. General Directorate of Forestry, Publication Number: 673, Serial Number:30, Ankara / 1989, 126 s.
- Anonim, 2005a: Antalya İli Sınırları İçerisinde Bulunan Beydağları Sahil Milli Parkı’nın Sınırlarının Değiştirilmesi Hakkında 2005/9228 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. 2.9.2005 tarih ve 25924 sayılı R.G.
- Anonim, 2006 a: Commissions. <http://www.iucn.org/about/union/commissions/> (Son Ziy. Tarihi: 03.03.2010).
- Anonim, 2006 b: Uludağ Milli Parkı Sınırlarının Değiştirilmesi Hakkında 2006/10035 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. 28 Şubat 2006 tarih ve 26094 sayılı Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>
- Anonim, 2006 c: Uludağ Milli Parkı Sınırlarının Değiştirilmesi Hakkında 2006/10189 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı. 1 Nisan 2006 tarih ve 26126 sayılı Resmi Gazete, <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>
- Anonim, 2010a: Denizli-Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü. [http://www.denizli-cevreorman.gov.tr/dkmp\\_brifing.htm](http://www.denizli-cevreorman.gov.tr/dkmp_brifing.htm) (Son Ziy. Tarihi: 03.03.2010).
- Anonim, 2010b: Türkiye'deki Milli Parklar. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~dugel/millipark.htm> (S.Z.T.: 05.03.2010).
- Anonim, 2010c: Honaz Dağı Milli Parkı. <http://www.honaz.bel.tr/index.php/honaz-tarihi/honaz-dagi-milli-parki>
- Anonim, 2010d: Türkiye Milli Parklar Atlası-41 Miras Coğrafya. <http://www.kesfetmekicinbak.com/atlasdan/doga/>

- Anonim, 2010e: List of national parks of Sweden.  
[http://en.wikipedia.org/wiki/List\\_of\\_national\\_parks\\_of\\_Sweden](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_national_parks_of_Sweden)
- Anonim, 2010f: World Database on Protected Areas.  
<http://www.wdpa.org/QuickSearch.aspx>.
- Anonim, 2010g: Yamaç Paraşütü Sporu. <http://www.uslanmam.com/cesitli-hobiler/189065-yamac-parasutu-sporu.html>
- Anonim, 2010h: Kiraz Hakkında. <http://www.honaz.bel.tr/index.php/honaz-belediyesi-kiraz>
- Anonim, 2010ı: Yuntdağı Pilot Projesi. Çevre ve Orman Bakanlığı-Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın DPT'ye gönderilen görüş talebi yazısı. 01.02.2010.
- Atalay, İ., 2002: Türkiye'deki Dağların Oluşumu, Yapısal ve Ekolojik Özellikleri. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara.
- Çelik, A., Semiz, G., ve Çiçek, M., 2002: Honaz Dağı'nın Genel Vejetasyonu. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara.
- Dağdaş, S.; Dağdaş, F. B., 2001: Denizli-Acıpayam-Dodurgalar Kasabasının Tarihçesi ve Bugünkü Durumu. Türk Yurdu, Evren Yayıncılık, Cilt: 21 (53), Sayı: 172 (533), Ankara, s. 42-49, 64 s.
- Dağdaş, S., Kırış, R., ve Ateş, M., 2006: Kızıldağ Millî Parkı Orman Amenajman Planı Uygulamaları Örneğinde Korunan Alan Yaklaşımına Dönük Değerlendirmeler. "Evaluations in regard to the applications of forest management plan made for operational in Kızıldağ National Park/Isparta" (Protected Land Approach), I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu (11-13 MAYIS 2006)-Beyşehir-Konya, Bildiriler Kitabı, s. 437-455, 785 s.
- Dikyar, R., ve Kiriş, R., 2005: Korunan Alanlardaki Orman Amenajman Planları. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, s. 569-578, . Isparta.
- Ekiz, A. N., ve Urhan, R., 2002: Honaz Dağı Milli Parkı (Denizli)'nın Toprak Akarları (*Acari: Gamasida*). Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara.
- Erduran, F., 2006: Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Koruma ve Kullanım İlkeleri Açısından Turizm-Rekreasyon potansiyelinin saptanması. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2006,37(2):225-233.
- Gönençgil, B., ve Güngör, Y., 2002: Türkiye'de Dağ Turizmi, Potansiyeller ve Sorunlar. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara.
- İnal, S., 1949: Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız. Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Özel Sayı: 84, Baskı: Osman Bey Matbaası, Ankara, 86 s.
- Katılmış, Y., Urhan, R., Kaska, Y., Ekiz, A. N., ve Başkale, E., 2002: Honaz Dağı Milli Parkı (Denizli)'nın Herpetofaunası. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara.
- Kuter, N., 2008: Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın Orman Peyzajı ve Estetiği Açısından Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, 2008,(1):36-47.
- Semiz, G., ve Çelik, A., 2002: Denizli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Endemik Bitkiler. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, (25-27 Haziran 2002), Ilgaz Dağı/Kastamonu, Orman Bakanlığı Yayın Nu.: 183, Neyir Matbaası, Ankara.